

НАПРЯМ 4. ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПОСИЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-111>

РОЗШИРЕННЯ КОЛА СУБ'ЄКТІВ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ)

Косиця Ольга Олексіївна

*доктор юридичних наук,
професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності
ПРАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
м. Київ, Україна*

В умовах євроінтеграційних процесів України актуальним є дослідження історії адміністративного права через призму його попередника – поліцейського права, яке формувалося завдяки зусиллям західноєвропейських учених¹. В контексті розвитку теорії, законодавства та практики української поліцейстики важливо продовжити дослідження поліцейської діяльності окремих органів публічної влади.

Завданням публічної влади, зокрема правоохоронних органів є підтримання стану законності в суспільстві, запобігання та протидія порушенням законодавства. Окремою сферою, яка потребує охорони та захисту є сфера здійснення правосуддя. Розглянемо новостворений орган – Службу судової охорони, її правовий статус, місце в системі правоохоронних органів через призму поліцейської діяльності держави.

Створенню у 2019 році державного органу з правоохоронними функціями – Служби судової охорони, передувала тривала історія її становлення як самостійної державної інституції. Функції, притаманні цій службі в різні періоди незалежної України виконували окремі органи, підрозділи, спеціальні підрозділи, які входили структурно до органів внутрішніх справ та підпорядковувались виконавчій гілці влади.

Мета утворення та діяльності Служби судової охорони визначена положеннями статті 160 Закону України «Про судоустрій і статус

1 Гришина Н.В. (2018). Вплив поліцейського права на формування адміністративного права. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Серія «ПРАВО»*. Вип. 25. С. 42.

суддів» № 1402-VIII від 2 червня 2016 року. На найвищому законодавчому рівні закріплено, що підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу здійснює Служба судової охорони. Крім того, законом визначено повноваження, статус органу та правовий статус його співробітників, проходження служби, спеціальні звання, відповідальність та ін. Деталізація повноважень та інших елементів правого статусу органу здійснена в Положенні про Службу судової охорони, яке затверджено Рішенням Вищої Ради Правосуддя № 1051/0/15-19 від 04.04.2019 р..

Реалізуючи правоохоронну функцію, співробітники Служби судової охорони під час виконання своїх завдань керується базовими законами «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Враховуючи своє основне завдання – підтримання стану безпеки і порядку в сфері діяльності судової влади, вказаний орган є суб'єктом забезпечення національної безпеки, що законодавчо визначено: відповідно до частини 2 статті 12 Закону України «Про національну безпеку» № 2469-VIII від 21 червня 2018 року Служба судової охорони входить до складу сектору безпеки і оборони.

Виконання повноважень судовою охороною спрямовано на упорядкування суспільних відносин у сфері здійснення правосуддя в частині протидії правопорушенням, підтримання публічного порядку, забезпечення безпеки працівників судової сфери та осіб, які захищають свої права в публічно-правових та приватно-правових спорах в судах України.

За своєю сутністю охорона суддів, установ та органів судової влади передбачає застосування державного примусу і є проявом поліцейської діяльності держави.

Призначенням поліцейської діяльності в широкому розумінні є забезпечення охорони та реалізації прав, свобод та гідності людини, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також підтримання в стабільності та стійкості стану безпеки та благополуччя. Дотримання основоположних цінностей, притаманних цивілізованому суспільству, веде до його процвітання. Поліцейська діяльність повною мірою розкривається через ознаки та суб'єктів, які її здійснюють.

Аналіз підходів учених на поняття та зміст поняття поліцейської діяльності держави, свідчить що також і суб'єктний склад поліцейської діяльності визначається панівними уявленнями про соціальну функцію

держави, про співвідношення інтересів особистості, суспільства і держави. Враховуючи багатогранність поліцейської діяльності як суспільно-політичного явища та адміністративно-правової категорії, варто наголосити на спільних рисах її суб'єктів.

Відсутність єдиної позиції науковців щодо суб'єктного складу поліцейської діяльності пояснюється тим, який зміст вкладається в означене поняття.

В ході визначення сутності поліцейської діяльності слід вирішити важливе питання на концептуальному рівні. Наукова та правова дилема полягає у сприйнятті поліцейської діяльності як функції публічного управління держави, чи розумінні її як здійснення повноважень суб'єктами сектору безпеки та оборони, або вважати поліцейською тільки діяльність поліцейських органів (Національною поліцією України).

Найповніше розкрити досліджувану категорію можна через виділення суб'єктів.

За класифікаційним критерієм – юридичною природою, фахівець у досліджуваній сфері О.Ф. Кобзар поділяє суб'єктів поліцейської діяльності на державні і недержавні². В.М. Білик зазначає, що поліцейська діяльність здійснюється різними суб'єктами: органами поліцейської влади, громадськими організаціями, приватними підприємствами, окремими громадянами³. Керуючись класифікацією В.М. Білика Служба судової охорони є органом поліцейської влади, за юридичною природою – державним суб'єктом поліцейської діяльності, за характером компетенції – є спеціалізованою поліцією загальнодержавного рівня, в той же час є підвідомчою судовій адміністрації. Своєю чергою Я.М. Когут пропонує виділяти такі види суб'єктів поліцейської діяльності: загальний суб'єкт поліцейської діяльності; спеціалізовані суб'єкти поліцейської діяльності; цивільні суб'єкти поліцейської діяльності у сфері виконання рішень судів і забезпечення прав і свобод громадян тощо⁴. Служба судової охорони відноситься до сил безпеки держави і є складовою сектору безпеки і оборони. Її, враховуючи наведену класифікацію, можна віднести до спеціалізованого суб'єкта поліцейської діяльності у зв'язку з окремою сферою підтримання порядку і спокою (здійснення правосуддя), захисту окремих категорій посадовців – суддів та їх сімей, а також всіх осіб, які працюють в органах та установах системи правосуддя, або у певний

² Кобзар О. Ф. (2015). Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків; Дніпропетровськ : Панов. С. 84.

³ Білик В. М. (2008). Організаційно-правові засади реалізації поліцейської функції в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Київ. С. 13.

⁴ Когут Я.М. (2014). Визначення кола суб'єктів поліцейської діяльності. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. № 1. С. 179.

період часу перебувають у суді для захисту своїх прав та інтересів, або інтересів держави.

Наступним кваліфікаційним критерієм є поділ суб'єктів поліцейської діяльності за характером компетенції – на загальну поліцію і поліцію спеціалізовану. О.Ф. Кобзар робить висновок, що основна увага підрозділів, які відносять до загальної поліції, концентрується саме на охороні публічного порядку і забезпеченні публічної безпеки, що стосується спеціалізованої поліції, то їх діяльність зосереджується лише у відведеній законом сфері⁵.

Узагальнюючи наведене, зазначимо, що поліцейська діяльність здійснюється різними суб'єктами, як державними органами, так і недержавними організаціями та окремими громадянами, цивільними суб'єктами та мілітаризованими формуваннями.

У широкому розумінні Служба є поліцейським органом держави, співробітники зобов'язані підтримувати та реагувати на порушення громадського порядку, запобігати, не допускати чи припиняти протиправні дії, які посягають на цілісність та недоторканність приміщень судів, органів і установ системи правосуддя та майна, мають право застосовувати і використовувати зброю та заходи фізичного впливу під час забезпечення публічного порядку в судах, охорони суддів та їх сімей. Служба судової охорони як суб'єкт поліцейської діяльності в сфері правосуддя виконує функцію особистої охорони, зокрема здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду. У випадку, коли окремий суддя потребує охорони та подає відповідну заяву, служба виділяє співробітників для забезпечення безпеки судді. Під час розгляду судових справ судові охоронці виявляють загрози, попереджують та нейтралізують їх, таким чином захищаючи усіх учасників судового процесу.

Результати попередніх досліджень дозволили зробити висновок, що під поліцейською діяльністю з позиції адміністративного права прийнято розуміти особливий вид соціальної, державно-управлінської діяльності, що здійснюється на основі закону і в інтересах суспільства, спрямованої на охорону і підтримку публічного порядку та безпеки.

На підставі аналізу ознак поліцейської діяльності та класифікацій суб'єктів поліцейської діяльності, виділених фахівцями з означеного напрямку, вважаємо що Служба судової охорони уособлює в собі ознаки спеціалізованої охорони в окремій сфері суспільних відносин – сфері організації здійснення правосуддя та є суб'єктом поліцейської діяльності.

⁵ Кобзар О.Ф. (2015). Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків, Дніпропетровськ: Панов. С. 86.